

جامعه انسانی، نظامی ساده و در عین حال پیچیده است. افراد یک جامعه لازم است تا نقش‌های متفاوت را بگیرند تا خانواده بزرگ به بهترین شکل ممکن، نیازهای متقابل را برآورده سازد. بر این اساس، هر فرد از جامعه با توجه به مهارت‌ها و ظرفیت‌های خود، نقشی را به عهده می‌گیرد که مکمل نقش دیگر افراد جامعه است.

یکی از بخش‌های مهم در حوزه استقلال و امنیت جامعه، نیروی نظامی است. بخشی از جامعه عهده‌دار این نقش می‌شوند تا در کنار دیگر بخش‌ها، اهداف کلان و اصلی جامعه را تحقق بخشد.

نویسنده در مطلب حاضر نگاه قرآن به نیروهای نظامی حکومت اسلامی را تشریح کرده است.

***

نیروی نظامی، **حافظ رکن امنیت جامعه** مهم‌ترین دغدغه انسان، آرامش و آسایش است. از این‌رو خوشبختی را به معنای تأمین این دو مولفه در زندگی خود تعریف می‌کند. خوشبختی کامل، دست‌یابی به آرامش و آسایش جاودانه است؛ زیرا در چنین صورتی، همه نیازهای جسم و روح برآورده می‌شود. آرامش دارای مصادیق متعدد و متنوعی است. از آرامش روحی و درونی گرفته تا آرامش فردی و تا آرامش و امنیت ملی و اجتماعی. انسان همواره تلاش می‌کند تا به هر شکلی به انواع و اقسام آرامش و امنیت دست یابد و با اتخاذ روش‌ها و سیاست‌هایی آن را تأمین کند. از آنجا که آرامش درونی و روحی ارتباط تنگاتنگی با آرامش بیرونی و امنیت دارد، یکی از حوزه‌های تأمین امنیت و آرامش، آرامش و امنیت جامعه از خطرهای بیرونی است. هر جامعه‌ای می‌تواند تا هر گونه خطری را از خود دور کند. از این‌روست که نقشی در هر جامعه تعریف می‌شود که از آن به حفاظت و دفاع یاد می‌شود. بر این اساس، گروهی از افراد جامعه این نقش را به عهده می‌گیرند. این حفاظت و دفاع از امنیت و آرامش جامعه، گاه نسبت به خطرهای داخلی و گاه دیگر، نسبت به خطرهای خارجی است. از این‌رو، در هر جامعه‌ای دو نیروی حفاظتی و دفاعی شکل می‌گیرد که بخشی حافظ امنیت داخلی و بخشی حافظ امنیت خارجی جامعه از هر گونه تعرض و خطر احتمالی است. این گونه است که نیروهای انتظامی و نظامی در هر جامعه‌ای عهده‌دار این مسئولیت و نقش اجتماعی می‌شود.

نیروهای نظامی، به نیروهای مسلح منظم، ثابت و یا ذخیره زمینی، دریائی و یا هوائی و فضائی یک کشور اطلاق می‌شود. هدف عمده این نیرو آن است که از حمله دشمن جلوگیری کند یا چنین حملاتی را در هم شکند و یا هر جایی که لازم باشد، بلکه زمینه دشمن وارد کارزار و رزم شود.(فرهنگ اصطلاحات سیاسی – استراتژیک، جفری و رابرت، ترجمه میر حسین ننگرودی، ص ۱۱۵) بنابراین، نیروهای مسلح یا نیروهای نظامی، بخش سازمان یافته از یک جامعه است که در راستای حفاظت و دفاع از امنیت و استقلال آن، عمل می‌کند و هر گونه تهدید احتمالی یا واقعی را با ابزارهای گوناگون و سلاح‌ها دفع می‌کند. **به کارگیری نیروهای متعارف و نامتعارف** خداوند در آیه ۶۰ سوره انفال، جامعه اسلامی را تشویق می‌کند تا با اتفاق مالی، نیروهای نظامی را تشکیل دهند. در این نیروی نظامی، نمی‌بایست تنها به نیروهای متعارف بسنده شود، بلکه زمینه به کارگیری نیروهای غیرمتعارف نیز فراهم آید. خداوند از به کارگیری همه آفریده‌ها در خدمت اهداف الهی سخن به میان می‌آورد.

در مطلب حاضر نویسنده با بررسی طرح اقتصاد اسلامی

شهید صدر، به کدووکاو مهم‌ترین اثر اقتصادی آن شهید یعنی «اقتصادنا» می‌پردازد و به برخی مولفه‌های بانکداری بدون ربا از نظر ایشان اشاره می‌کند.

***

درباره نظریه‌های اقتصادی شهید صدر و کتاب‌ها و از قبیل اقتصادنا و البتک اللابوی سخنان زیادی به میان آمده است و نظریه‌های ایشان موافقان و مخالفانی را دارند اما باید توجه داشت که تلاش‌های شهید صدر برای عرضه واقعیت و تعیین حدود کلی و استخراج مواضع مناسب به بهترین صورت انجام گرفته است. به نظر می‌رسد بگیری این راه برای کشف دیگر شاخصه‌های اسلامی و تعیین نرسد اسلامی و در نتیجه صیانت آنان از افتادن در فرآیند خلط و التقاط فکری نه فقط در زمینه اقتصادی بلکه در همه زمینه‌های حیاتی دیگر نیز از نیازهای جدی ما است.

اهداف و دیدگاه‌های اقتصادی شهید صدر
با شروع فعالیت‌های شهید صدر در دهه پنجاه، جنبش اسلامی در عراق تنها در دائره بسته فقه عبادات و معاملات فردی گام برداشت. از این‌رو شهید صدر جامعه را به بازگشت به مبانی اصل اسلام فراخواند و هماهنگی میان اجتهاد و عمل صالح و تلاش مستمر در خدمت به اسلام و مسلمانان را وجهه همت خود قرار داد و بر مبنای تأکید ورزید که اسلام باید در زندگی فکری، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی مسلمانان نمودی فعال داشته باشد.

در همین رابطه شهید صدر به نقد اوضاع حاکم پیرامون خود پرداخت و تلاش بر آن داشت تا روحی تازه در حرکت اجتهاد بدهد و بر این نکته پای بفشارد که سیاست، جزئی از دعوت به اسلام است و جهاد در راه دفاع از آرمان‌ها و برای پیاده ساختن آن بر همگان فرض است. از منظر اقتصادی هم می‌توان اهداف و دیدگاه‌های اقتصادی شهید صدر را در چهار محور خلاصه کرد: نخست تعهد دینی، دوم تأکید بر استقلال مکتب اسلام، سوم؛ دیدگاه‌های شمول نگر، چهارم؛ مبارزه با هجوم فرهنگی غرب و مادی گرایی تاریخی مارکسیسم و کمونیسم.

تلاش‌های شهید صدر در مورد اقتصاد اسلامی
ایشان در زمینه اندیشه اقتصاد اسلامی دو تلاش عمده را ارائه دادند: تلاش نخست: کتاب اقتصادنا است که دارالتعارف بیروت در سال‌های پایانی دهه هفتاد آن را منتشر کرده است. در این کتاب شهید صدر به بررسی تطبیقی نظریات اقتصاد اسلام و نظرات سرمایه‌داری و مارکسیسم پرداخته است. او در این اثر بی‌پایگی عمل دیالکتیک و نظریه ماتریالیسم تاریخی را به میان می‌رساند. فی‌الصل او فقه را بر مارتاریالیسم تاریخی یادآور می‌شود که این تئوری نقش دسین در زندگی فرد و جامعه را به اهمال گذاشته است، آنگاه به نقد و ارزیابی نظریات اقتصاد سرمایه‌داری می‌نشیند و در پایان طرح اقتصاد اسلامی را عرضه داشته و بر سه اصل اساسی اقتصاد اسلامی تأکید می‌ورزد:
۱- نظریه خلافت روی زمین که شهید صدر از آن به عنوان ملکیت دوگانه یاد می‌کند،
۲- محدودیت آزادی اقتصاد، به وسیله اصول و قواعد دینی،
۳- عدالت اجتماعی در اسلام.
بانک بدون ربا؛ از ایده تا اجرا
تلاش دوم شهید صدر بر اساس تقاضای هیئت مشرف بر طرح (مرکز

از نظر قرآن، ایمان نیروی نظامی، مهم‌ترین نقش را در موفقیت و پیروزی سپاه اسلام ایفا می‌کند؛ از این‌رو نیروی نظامی مومن و معتقد هر چند اندک، می‌تواند بسر نیروی نظامی بزرگ و بی‌انگیزه و ایمان پیروز شود.

از آنجا که همه آفریده‌ها باید در خدمت اهداف آفرینش به کار گرفته شوند، تفاوتی میان نیروهای انسانی و غیرانسانی در این راستا نیست. پس لازم است تا انسان به عنوان تسخیرگر موجودات، از پرند، درند، چرند، از پریان و فرشتگان برای اهداف آفرینش بهره گیرد. بنابراین، نیروی نظامی می‌بایست به گونه‌ای عمل کند تا همه آفریده‌ها در راستای دفاع از امت اسلام به کار گیرد. خداوند بصراحت در این باره می‌فرماید: **وَاعْتَدُوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ** در برابر دشمنان هر آنچه در توان دارید آماده سازید. (انفال، آیه ۶۰)

پیامبران(ع) در نیروی نظامی خویش، پرندگان، چارپایان، درندگان و دیگر آفریده‌ها را به کار می‌گرفتند. آنان افزون بر استفاده و به کارگیری موجودات مرئی از موجودات نامرئی نیز استفاده می‌کردند. از این‌رو از جنیان و فرشتگان در سپاه آنان حضور داشتند.(نمل، آیه ۱۷؛ انفال، آیات ۴۳ تا ۴۴، توبه، آیات ۲۵ و ۲۶، احزاب، آیات ۹ و ۲۵ و فتح، آیات ۴ و ۷)

این نیروها در همه بخش‌های نیروهای مسلح می‌توانند با توجه به توانایی و ظرفیت، به کار گرفته شوند. از نیروهای نامرئی چون جن و فرشته می‌توان برای کسب اخبار و اطلاعات و حتی ایجاد رعب در روان و روح دشمنان بهره گرفت؛ چنانکه فرشتگان در جنگ‌های پیامبر(ص) در کنار مسلمانان حضور داشتند و موجبات ترس و رعب دشمنان شده و حتی بر گردن و گرده آنها می‌کوبیدند و آنان را ناتوان از حمله و تهاجم می‌کردند.(همان آیات) بهره مندی از همه علوم حتی علوم غریبه و تسخیر جن و یا استمداد از فرشتگان از ویژگی‌های نیروی نظامی امت اسلام است؛ زیرا همه هستی سپاهیان خداوند هستند و مومنان در مسیر خدائی شدن، از همه جنود الهی می‌توانند بهره مند شوند. بنابراین، تعیین سپاه اسلام به همه عده و ندرات و ابزارها) امری لازم است.

آماده باش کامل و هوشیاری
نیروی نظامی اسلام باید از ویژگی‌های خاص برخوردار باشد و همان گونه که لازم است از همه افراد و امکانات بهره گیرد، می‌بایست همواره در اندیشه توان افزائی و بهره وری بیشتر باشد. نیروی نظامی می‌بایست از سوی فرماندهان همواره مورد آزمون و ارزیابی قرار گیرد تا توانشان سنجیده شود و با برای حمله و جنگ آمادگی لازم را به دست آورند.(بقره، آیه ۲۴۹)
آماده‌سازی نیروی نظامی جهت نبردها و برگزاری رزمایش‌های پیاپی ضروری، پیاده‌روی، حرکت در بیابان‌ها و جاهای شام و دشوار، ایجاد کمپود مصنوعی، سخت‌گیری در خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها و ماندن آن از اختیارات و مسئولیت‌های فرماندهی است و اطاعت سربازان در این موارد

لازم و بایسته است.(آل عمران، آیه ۱۲۱ و بقره، آیه ۲۴۹)

نیروهای نظامی می‌بایست همواره در آماده‌باش کامل و هوشیاری تمام باشند و هرگز نسبت به دشمن یا اسلحه و تجهیزات خود غافل نشوند حتی اگر نیروی نظامی بخواهد در کارهای مهم و اساسی چون نماز حضور یابد، می‌بایست همواره هوشیاری خود را حفظ کند و در آماده باش کامل باشد.(نساء، آیه ۱۰۲)

نیروی نظامی می‌بایست از افراد کار آموزده و شجاع انتخاب شود، زیرا شجاعت و کارآزمودگی

سوره نساء، نیروهای نظامی ارتش اسلام را موظف به دوری از دنیا طلبی می‌کند.

دنیاطلبی نیروهای نظامی می‌تواند از جهات دیگری نیز آسیب زا باشد؛ زیرا هدف از تشکیل نیروی نظامی از سوی جامعه اسلامی، دفاع از حریم اسلام و اهداف انسانی است؛ اما اگر نیروی نظامی دنیا طلب باشد، ممکن است برای به دست آوردن غنیمت و مال دنیا، از پذیرش اسلام دشمنان خودداری کند و آنان را به قتل برساند و اجازه تسلیم به آنها را ندهد.(نساء، آیه ۹۴)
سپاه اسلام باید از هر گونه غرور به سب تمیز مرکز

رزمایش‌ها و ارعاب و ارهاب، دشمن را از هر گونه تهاجم باز می‌دارد؛ زیرا هر گونه تهاجمی آثار مثبت و منفی خود را بجا می‌گذارد و امکان حرکت صحیح به سوی اهداف بلند و متعالی را کم می‌کند. از این‌رو ترساندن دشمنان از طریق نمایش و رزمایش در صورت عدم واکنش درست و صحیح از سوی دشمن، نیروی نظامی مسلمان موظف است تا دشمنان را در میدان جنگ تار و مار کند(انفال، آیه ۵۷) ولی حق ندارد کسانی را که اسیر گرفته، بکشد(محمد، آیه ۴) زیرا هدف آن است که انسان

ویژگی‌های نیروهای مسلح از دیدگاه قرآن

* **علی جواهردهی**

نیروی نظامی امت اسلام، نیروی بازدارنده و دفاعی است. بر این اساس، در صورت احتمال خطری از سوی دشمن، نخست با تهدید و برگزاری رزمایش‌ها و ارعاب و ارهاب، دشمن را از هر گونه تهاجم باز می‌دارد؛ زیرا هر گونه تهاجمی آثار مثبت و منفی خود را به‌جا می‌گذارد و امکان حرکت صحیح به سوی اهداف بلند و متعالی را کم می‌کند. از این‌رو ترساندن دشمنان از طریق نمایش و رزمایش در اولویت نخست قرار می‌گیرد.

قدرت و با افزایش نفرات و تجهیزات نظامی پرهیز کند؛ زیرا غرور، بزرگترین دام ابلیس و شیطانین است. غرور موجب می‌شود تا دشمن را دست کم بگیرد و زمین‌ش شکست را برای امت اسلام و سپاه فراهم آورد. (توبه، آیه ۲۵)
سپاه اسلام هر چند از امدادهای غیبی و آیات دیگر) و نسبت به دنیا و مادیات آن بی‌تفاوت باشد؛ زیرا هر گونه دنیا طلبی می‌تواند عامل درستی ایشان شود و نه تنها خودشان بلکه موقعیت دفاعی است. بر این اساس، در صورت احتمال خطری از سوی دشمن، نخست با تهدید و برگزاری

قدرت و با افزایش نفرات و تجهیزات نظامی پرهیز کند؛ زیرا غرور، بزرگترین دام ابلیس و شیطانین است. غرور موجب می‌شود تا دشمن را دست کم بگیرد و زمین‌ش شکست را برای امت اسلام و سپاه فراهم آورد. (توبه، آیه ۲۵)

سپاه اسلام هر چند از امدادهای غیبی و آیات دیگر) و نسبت به دنیا و مادیات آن بی‌تفاوت باشد؛ زیرا هر گونه دنیا طلبی می‌تواند عامل درستی ایشان شود و نه تنها خودشان بلکه موقعیت دفاعی است. بر این اساس، در صورت احتمال خطری از سوی دشمن، نخست با تهدید و برگزاری

۱- بانک بدون ربا نباید مخالف احکام شرع اسلامی باشد.
۲- این بانک باید بتواند در فضائی که با احکام اسلام هماهنگی ندارد عمل کرده و با توفیق کامل حرفهای ادامه یابد.

۳- این بانک به عنوان یک مؤسسه تجاری سودآور قلم شود و بتواند مسئولیت بانکی را نیز عهده دار شود، این مسئولیت عمده عبارت از به‌کارگیری سرمایه‌های راکد و بهره‌گیری از آنها برای پیشرفت اقتصاد و صنعت است.

یادآوری این نکته نیز مهم است که عنوان بانک بدون ربا دقیق‌تر از عنوان بانک اسلامی به نظر می‌رسد. بانک بدون ربا بدین معنی است که این بانک بر اساس ربن عمل نمی‌کند و کار آن مخالف احکام فقهی اسلام نیست، اما عنوان بانک اسلامی این هدف را در پی خواهد داشت که این بانک براساس ضوابط شرعی عمل کرده که از جمله مهم‌ترین قواعد دینی مفهوم احسان و تعاون است. در اینجا می‌توان ابعاد کلی طرح بانک بدون ربا در نظر شهید صدر را چنین ترسیم کرد:

الف) تأکید برنقش عنصر انسانی و کاستن از نقش سرمایه،

نگاهی به دیدگاه‌های اقتصادی شهید صدر

مؤلفه‌های بانک بدون ربا

ب) پذیرش پیشاپیش عامل سود و زیان که عنصر ضروری در همه فعالیت‌های اقتصادی است،
ج) ایجاد زمینه‌های جدید و ساز و کار مناسب برای فعالیت‌های بانک بدون ربا.

قاعده فقه شرعی در بانک بدون ربا
یکی از اندیشه‌های اساسی شهید صدر در بانک بدون ربا، قاعده فقهی شرعی است که ایشان برای این بانک در نظر گرفته است. متأسفانه این مسئله مورد توجه بانک‌های اسلامی قرار نگرفته است و شاید این امر به دلیل وجود مشکلات قانونی باشد. از دیدگاه شهید صدر فعالیت بانک را عقد وکالت تصحیح می‌کند. بانک بدون ربا وکیل صاحب سرمایه است و باید توجه داشت که هدف این کتاب محو داد و ستد ربوی در فعالیت‌های بانک را در کشوری مدنظر داشت که می‌خواهد قوانین شرعی را در همه ابعاد زندگی اجتماعی نصب‌العین خود قرار دهد. با نهایت تأسف شهادت شهید، او را از ادامه این کار باز داشت.

باید توجه داشت که هدف این کتاب محو داد و ستد ربوی در بانک‌ها است، به عنوان نمونه موضوعات سپرده‌گذاری، سرمایه‌گذاری، وام، تسهیلات بانکی، تنزیل اسناد بهادار، و مضاربه در این کتاب آمده است. در اینجا برخی از مباحث مهم کتاب را یادآور می‌شویم: مهم‌ترین موضوعی را که پیشاپیش باید در نظر داشت این است که طرح بانک بدون ربا اغلب خارج از چارچوب نظام و حکومت اسلامی مطرح شده است و چون تنها به تطبیق جزئی احکام اسلام می‌پردازد، صرفاً می‌توان نتایج جزئی را از آن انتظار داشت.

شهید صدر شروط اساسی فعالیت بانک بدون ربا را چنین مقرر می‌دارد:

صفحه ۸

سه‌شنبه ۲۹ فروردین ۱۳۹۶

۲۰ رجب ۱۴۳۸ – شماره ۱۰۱۶۰

پس نمی‌بایست دشمن را دست کم گرفت.

جنگ روانی همان اسدازه که می‌تواند انگیزه سپاه اسلام را افزایش دهد، می‌تواند روحیه دشمنان را خرد و شکننده کرده و انگیزه هایش را از بین ببرد.

برگزاری رزمایش‌ها و اجرای مراسم سان و بازدید از توان رزمی و تجهیزات سپاه و نمایش آن از طریق رسانه‌ها می‌تواند در ایجاد این روحیه بسیار مفید و سازنده باشد. از این‌رو خداوند از فرماندهان و حاکمان اسلامی خواسته است تا با سان دیدن از نیروی نظامی و بررسی وضعیت آنان، جنگ روانی را تقویت کنند(ص، آیات ۳۰ تا ۳۳)

نیروی نظامی اسلام باید بداند که منشأ همه پیروزی‌ها خداوند است(آل عمران، آیه ۱۲۶، انفال، آیات ۱۰ و ۱۷) و سنت الهی بر این قرار گرفته که نیروهای مومن و ربانی را بر دشمنان پیروز گرداند. (فتح، آیات ۲۲ و ۲۳) همین باور خود در جنگ روانی بسیار موثر است.

جنگ روانی لازمه کار نیروی نظامی است. در این راستا نیروهای نظامی می‌بایست به این باور برسند که از سوی خداوند و جنود پیدا و نهان او پشتیبانی می‌شوند و در هر دو صورت پیروزی و شکست ظاهری، در حقیقت ایشان پیروز میدان هستند؛ زیرا شهادت و داخل شدن به بهشت، خود پیروزی بزرگی برای سپاهیان اسلام است. از سوی دیگر سپاهیان اسلام باید قدرت واقعی را در ایمان بدانند و دشمنان را هر چند که از شمر عددی و تجهیزات بیشتر هستند، کمتر بیانگارند(انفال، آیات ۴۳ و ۴۴) زیرا سپاه اسلام می‌بایست ترس و خوف را در دل دشمن اندازه، نه آنکه خود گرفتار ترس شود.

البته این بدان معنا نیست که سپاه اسلام از قدرت دشمن غافل شود، بلکه به این معناست که نیروی روانی و روحیه جنگی سپاه اسلام به اندازه‌ای افزایش یابد که هر بیست مومن جنگی در برابر دویست مرد جنگی دشمن قرار گیرد و آنان را تار و مار کند. به سسختن دیگر، هر مرد جنگی بتواند دربرابر ده نفر مقاومت کرده، و آنان را از پا درآورد. این نوع آرایش جنگی برای مومنان استوار ایمان است؛ اما دست کم می‌بایست شرایط به گونه‌ای باشد که هر مومن جنگی با روحیه بتواند در برابر دو نفر مقاومت و ایستادگی کرده و او را از پا درآورد.خداوند در آیه ۶۵ سوره انفال می‌فرماید: ای پیامبر، مومنان را به جهاد برانگیز و بدان که اگر از شما بیست تن شکیبا باشند، بر دویست تن غلبه خواهند کرد و اگر از شما صدتن باشند بر هزار تن از کافران غلبه می‌کنند، چرا که اینان قومی هستند که چیزی در نمی‌یابند.

در آیه ۶۶ سوره انفال نیز به مومنان تخفیف داده و می‌فرماید: ایکن خداوند بر شما آسان گرفت و معلوم داشتست که در شما ضعفی هست، در این صورت اگر از شما صدتن شکیبا باشند بر دویست تن غلبه می‌کنند و اگر از شما هزار تن باشند، در توفیق الهی بر دو هزار تن غلبه می‌کنند و خداوند با شکیبایان است.

از نظر قرآن، ایمان نیروی نظامی، مهم‌ترین نقش را در موفقیت و پیروزی سپاه اسلام ایفا می‌کند؛ از این‌رو نیروی نظامی مومن و معتقد هر چند اندک، می‌تواند بر نیروی نظامی بزرگ و بی‌انگیزه و ایمان پیروز شود.(انفال، آیه ۱۹؛ و نیز بقره، آیه ۲۴۹)

نکته‌ای که نباید از آن غافل شد، این است که دشمن ممکن است کافر باشد، ولی کافری با انگیزه باشد، آنچه می‌تواند مقاومت دشمن را شکنند کند، بی‌انگیزگی دشمنان و کفران است، زیرا ممکن است که کافر با آنکه اعتقادی به قیامت ندارد و مرگ را پایان کار و راه می‌داند، ولی انگیزهای قوی برای مبارزه با سپاه اسلام داشته باشد که برخاسته از وسوسه‌های شیطانی و یا هواهای نفسانی باشد.

در آیه ۱۱۲، حرکت منظم و یکپارچه براساس دستور فرماندهی(نساء، آیه ۷۱) و پرهیز از هرگونه اختلاف (آل عمران، آیه ۱۵۲ و انفال، آیات ۴۵ و ۴۶) دیگر ویژگی‌های سپاه اسلام است.

خداوند در آیات پیش گفته بر لزوم اتحاد میان نیروهای نظامی و روحیان تأکید کرده و بر این تأکید کرده است. از این‌رو شهید صدر به این نکته تأکید می‌کند و آرامش نیروهای نظامی را بسیار مهم و اساسی برای پیروزی می‌داند(انفال، آیات ۱۰ و ۱۱) زیرا هر گونه تشتت و تفرقه میان نیروها یا در روحیات افراد می‌تواند تأثیرات مخربی بر سپاه بجا گذارد و آنان را از پیروزی دور سازد.

سخن درباره ویژگی‌های نیروهای نظامی و صفات و خصوصیات سپاه اسلام بسیار است ولی در اینجا به همین خصوصیات بسنده می‌شود.
اقتصادی دولت‌های غیراسلامی فرا می‌خواند. اقتصاددانان اینبوه دشواری‌هایی که رویاروی متفقان جزئی‌نگار است تأکید می‌ورزد و شکل دادن یا انجام هر برنامه به روش اقتصادی پیش از اسلامی کردن جامعه را رد می‌کند. شهید صدر به ساخت مبانی فکری و رفتاری جامعه بر مبنای اسلام و در مرحله بعد توجه به ساخت اقتصاد در چارچوب اسلام معتقد است. اقتصاددانان سده سوم تا به سه اصلی آن برمی‌گرداند. اقتصادنا می‌توانست به این بحث میدان بیشتری بدهد و نظریه خود را بسط دهد تا دیگر مبانی سرمایه‌داری بویژه مبانی نظریه‌پردازان متأخر سرمایه‌داری در دو جریان اقتصاد آزاد محافظه کار و اقتصاد آزاد معاصر را نیز رد گیرد. دیگر نکته‌ای که به پرداخت کتاب به سرمایه‌داری مربوط می‌شود این است که اقتصادنا می‌توانست در نقد خود بر اقتصاد بازار و نه فقط سرمایه داری بوده است، ولی مؤلف فراتر از این را در نظر داشته و در پی اندیشه‌های سرمایه‌داری و اندیشمندان آن در قرن نوزدهم بسیار قوی است و به نقد افکار لیبرالی آنها می‌پردازد ولی اقتصادنا به افکار نوین معاصر در بازار اشاره نکرده است. از دهه شصت به این طرف اندیشه اقتصادی غرب در معرض تحولات عظیمی چون پیدایش اندیشه انتقادی، اقتصاد کلاسیک نو شده و نظریه رشد و توسعه اقتصادی قرار گرفته است.

بازخوانی اقتصادنا پس از پنج دهه

اقتصادنا می‌گوید که مبانی فکری سرمایه‌داری این است که منابع سرمایه‌زا محدود هستند و میان منافع متقابل و رقیب برانگنده نشده است. بر این اساس قوانین عرضه و تقاضا و ساز و کارهای قیمت گذاری سرمایه گذاری و جز آن، شکل گرفته‌اند.

اقتصادنا می‌گوید که مبانی فقهی سرمایه‌داری این است که منابع سرمایه‌زا محدود هستند و میان منافع متقابل و رقیب برانگنده نشده است. بر این اساس قوانین عرضه و تقاضا و ساز و کارهای قیمت گذاری سرمایه گذاری و جز آن، شکل گرفته‌اند. اقتصادنا می‌گوید که مبانی فقهی سرمایه‌داری این است که منابع سرمایه‌زا محدود هستند و میان منافع متقابل و رقیب برانگنده نشده است. بر این اساس قوانین عرضه و تقاضا و ساز و کارهای قیمت گذاری سرمایه گذاری و جز آن، شکل گرفته‌اند.

بی‌تردید بخش زیادی از اقتصادنا همچنان زنده، بویا، درست و در زمینه خود پیشگام است. در عین حال با وجود تغییرات سیاسی و اقتصادی مهمی که در جهان و جهان اسلام در چند دهه گذشته روی داده است بخش‌هایی از اقتصادنا به بازنویسی و گاهی بسط و تعمیق و شرح و توضیح و نوسازی و تعلیق و تصحیح نیاز دارد و هیچ کس نمی‌تواند آن را بازخوانی و نوسازی کند مگر آنکه از شخصیت برجسته‌ای چون شخصیت جناب آقای صدر برخوردار باشد.

پیرامون روش شهید صدر در شناخت نظام اقتصادی اسلام؛ آیت‌الله محمدعلی تسخیری

طرح بانک بدون ربا در آثار شهید صدر؛ خلدون حماده
اقتصادنا در هزاره سوم؛ دکتر موهف الریبعی

از: خبرگزاری رسا